

Hoogbegaafden met een niet-westerse migratieachtergrond

Dat jongens eerder in het vhb (voltijd hoogbegaafdenonderwijs) terechtkomen dan meisjes, is bekend. Een van de oorzaken is dat jongens vaak eerder externaliserend gedrag vertonen bij onvrede of niet-passend onderwijs. Er wordt dan ook eerder actie ondernomen dan bij meisjes, die vaker 'onderduiken' of zich aanpassen. Het onderwerp dat we hier aansnijden gaat over zowel jongens als meisjes, over een groot percentage kinderen en jongeren, over een substantieel deel van de Nederlandse bevolking. En misschien komen we later tot de conclusie dat het over een nog grotere groep gaat.

door Liz Rutgers

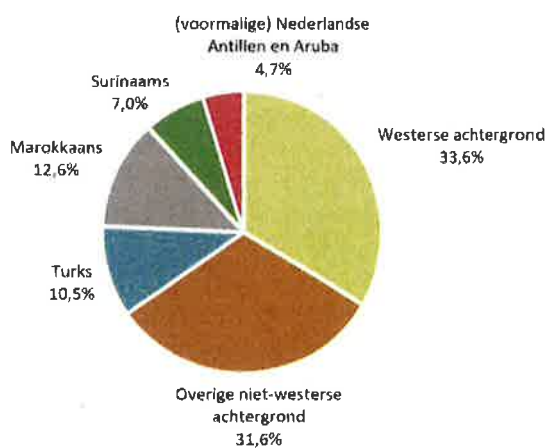
Het gaat om kinderen en jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond. Een term die we niet meer gebruiken, omdat we sinds 2021 op advies van de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid het land van herkomst noemen. Zo hebben we vijf jaar daarvoor het begrip allochtoon afgeschaft. In dit artikel gebruik ik graag nog de term kinderen en jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond.

Signaleren

Wat is de oorzaak dat we deze kinderen en jongeren niet of nauwelijks als hoogbegaafd opmerken? In mijn onderzoek, waarbij ik mensen in het veld aan het woord liet en patronen probeerde te ontdekken in hun ervaringen, viel een aantal zaken op die als mogelijke oorzaken kunnen worden gezien. De belangrijkste is dat bij de signalering het meest in het oog springende symptoom leidend is. Het al eerder genoemde externaliserende gedrag bij jongens kan er bijvoorbeeld toe leiden dat de diagnose ADHD wordt gesteld in plaats van hoogbegaafdheid.

Bij kinderen en jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond is het meest in het oog springende symptoom het gebrek aan Nederlandse taalvaardigheid. Zij worden dan niet als hoogbegaafd gesignaleerd en krijgen daarbij vaak ook nog een lager schooladvies. Ze komen niet in het speciaal onderwijs en krijgen soms extra ondersteuning NT2, maar dat aanbod is niet passend. Ook wordt vaak als argument het containerbegrip 'slechte werkhouding' gebruikt om een lager vervolgonderwijsadvies te geven. Terwijl het om cultuurverschillen of om het ontwikkelen van bepaalde executieve functies kan gaan of ronduit om het ontbreken van faciliteiten om die werkhou-

Verdeling van migranten jeugd naar herkomst (2020)



Bron: Nederlands Jeugd Instituut

Twee voorbeelden uit de praktijk:

[1] Tijdens een bezoek aan een school voor vhb (voltijd hoogbegaafdenonderwijs) in het westen van het land viel het op dat er veel kinderen met een verschillende niet-westerse migratieachtergrond waren vertegenwoordigd. Normaal gesproken is zo'n populatie bovenmodaal, met meer jongens dan meisjes en heel wit. Bij navraag bleek dat deze school in de buurt van Schiphol lag en veel ouders van de kinderen piloot waren; niet modaal en zeker niet gedepriiveerd.

[2] Een van mijn eerste ervaringen was in Utrecht, waar wij onderzoek deden naar hoogbegaafdheid op basisscholen en naar de mate van beleid en begeleiding op dit gebied. Een aantal scholen wilde mij in eerste instantie niet ontvangen, omdat zij een zwarte school waren en 'dus' geen hoogbegaafde kinderen hadden. Op mijn vraag of er alleen hoogbegaafde witte kinderen bestaan, konden ze mij – met het schaamrood op de kaken – geen antwoord geven. Of er dan misschien partieel meerkunners waren bij bijvoorbeeld rekenen? Ja, die kregen dan plustaken in de vorm van redactiesommen, want dan leerden ze gelijk meer Nederlands. Na een half jaar vonden de leerlingen rekenen niet leuk meer (wat de leerkrachten trouwens zelf ook toegaven).

Het lijkt er dus op dat deze kinderen minder snel als hoogbegaafd worden gesignaleerd en niet direct opvallen bij observatie.

ding te effectueren. Dat maakt deze kinderen tot *twice exceptionals*, dubbel bijzondere kinderen.

Testen

Uit de interviews bleek dat bij veruit de meeste culturen het laten testen van kinderen niet zo leeft als bij veel Nederlandse ouders. Ook op internationale scholen in Nederland bleek het testen meestal te gebeuren op initiatief van de leerkrachten en niet op initiatief van de ouders. En ook hier op basis van ander voorliggend gedrag dan van hoogbegaafdheid.

Behalve dat er in de meeste niet-westerse culturen niet zo veel wordt getest, is ook het gedrag van de kinderen en jongeren er door hun opvoeding niet zo op gericht dat ze graag laten zien wat ze in huis hebben. Ze laten niet zo snel divergent denken en associatief redeneren snel zien. Verder

sprek je een leerkracht niet tegen als je denkt dat die het bij het verkeerde eind heeft. Maar vragen stel je ook niet snel. Veel succesvolle hoogbegaafde jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond geven dat aan en krijgen daarom het advies mee om dat wel te gaan doen, desnoods op fora/social media.

Het handjevol kinderen dat ik tijdens mijn zoektocht tegenkwam dat wél werd getest, kreeg geen passende test. Die zijn er gewoon niet. Of ze zijn in het Engels en zijn dan weer niet geënt op ons onderwijs. Overigens zijn alle testen ontworpen door westerse witte mannen. Daar lijkt met de komst van de non-verbale test KIQT+ (spreek uit: Kigtplus), die vooral kijkt naar het potentieel en naar meer- en hoogbegaafdheid, verandering in te komen.

Waar kijk je dan naar?

Het is geen *rocket science* wat ik nu ga vertellen. Maar allereerst moet de leerkracht zich er terdege van bewust zijn dat deze kinderen, zoals alle kinderen, ook hoogbegaafd kunnen zijn. Dat deze kinderen als ze op oudere leeftijd naar Nederland zijn gekomen zich al heel veel kennis, vaardigheden en moedertaal eigen hebben gemaakt. Vaak ook schoolse vaardigheden zoals getallen, kleuren, aanvullen van hoeveelheden tot tien en tafels of vreemde talen. Deze dingen zouden gecheckt kunnen worden en deze kinderen zouden dit gewoon in hun eigen taal moeten kunnen doen. Een automatisme is een automatisme los van taal. Hoeveel taal heeft het kind tot zijn beschikking in zijn moedertaal? Heeft een vluchteling zijn eigen taal wel goed doorlopen? Op sommige scholen wordt tijdens de rekenlessen een kwartiertje 'rekentaal' gegeven zoals wij die hanteren. Denk maar aan onze benaming van getallen als eenentwintig, die voor velen niet logisch is. Dat kan het rekenen behoorlijk in de weg zitten.

Het tweede punt is de observatie door de leerkracht en door iedereen die het kind ziet of kent. Belangrijke vragen bij zo'n observatie zijn bijvoorbeeld: Hoe snel pakt een kind nieuwe leerstof op, hoe baant hij zich een weg in deze nieuwe wereld? Hoe snel is hij van begrip?

Cultuurverschillen

Als je observeert kunnen we niet alleen met onze ogen kijken. We zagen al een aantal verschillen door de andere opvoeding. Ook hebben ouders vaak heel andere verwachtingen van school dan in hun geboorteland. De rolverdeling is ook cultuurgebonden. Als een ouder niet naar tienminutengesprekjes komt of geen contact met de leerkracht opneemt heeft dat niet altijd met desinteresse te maken. Meestal is het de moeder die de contacten met school onderhoudt. Zij is de taal vaak (nog) minder machtig. Soms mag



ze ook geen afspraken ondertekenen, omdat die taak wel eens bij de man kan liggen. Dat maakt de communicatie er vaak niet gemakkelijker op. Ook gebeurt het dat ouders geen mobiel mogen hebben op hun werk, waardoor ze in geval van nood niet bereikbaar zijn.

Kinderen die uit eenzelfde milieu komen als de leerkrachten, kennen weinig cultuurverschillen of weten die te koppelen aan de verschillende docenten. Zij spelen als het ware een 'thuiswedstrijd'. Bij de kinderen en jongeren waar we het nu over hebben, is er een grote discrepantie die ingeschat en overbrugd moet worden. Het is altijd een uitwedstrijd. Dit kost hopen energie.

Gedrag waarmee je op straat punten scoort, kan op school worden gezien als overlastgevend gedrag. Dat wordt al snel geïnterpreteerd als een integratieprobleem, maar dat is het veelal niet. El Hadioui spreekt van pedagogische meerstemmigheid: loyaliteit aan de ouders, de macho-masculiene en materialistische straatcultuur en de feminie soft schoolcultuur. Weet daar maar eens mee te dealen. Als dat geen mismatch is!

Veilige schoolomgeving

De identiteit van de jongere is vooral een sociale identiteit. Deze wordt niet meer gevormd door de instituties waar zij deel van uitmaakten, maar is een broddelwerkje van overal opgepikte normen, waarden en verwachtingen. De sociale controle doen de jongeren zelf. De rolmodellen komen vaak uit de wereld van het snelle geld. Terwijl er ook genoeg mooie voorbeelden zijn van beroepen waar ze nog geen weet van hebben of mensen als Joyce Sylvester, Ahmed Aboutaleb, Eus en mensen die een *meaningful life* leven.

Door dat switchen en door de trauma's die ze hebben opgelopen op hun weg hierheen of door de situatie thuis, lijden deze kinderen en jongeren aan chronische en acute stress. De eerste vorm

kan weken aanhouden en leiden tot aangeleerde hulpeloosheid. De hersenen lijken aan te geven: als je niet meer meedoet, kun je ook niet verliezen!

Als leerkracht moet je dus behoorlijk wat vaardigheden in huis hebben om een goede omgeving te creëren en begeleiding te geven. Deze omgeving wordt wel een academische cultuur genoemd: een eenduidige continue veilige schoolomgeving, dus ook tijdens de lessen en tijdens het wisselen van de lessen en de vrije uren op school, waar bescherming wordt geboden. Het is dus meer dan veilig, het is actief beschermend door alle volwassenen en ouderejaars, waar het speciaal onderwijs het beleid ook op richt. Een sfeer waarin leren niet vies is, niet toebehoort aan nerds, maar waarin je je talenten leert ontdekken en ontwikkelen, waar je je loopbaan op een zinvolle manier begint.

Sociaal-maatschappelijke status

Scholen met veel kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond worden scholen met een uitdagende populatie genoemd. Wat in het westen van het land zwarte scholen wordt genoemd, zijn in het noorden en zuiden vaak witte scholen. Zij kennen in beginsel dezelfde problematiek, maar dan zonder die niet-westerse achtergrond. Het gaat dan niet over een niet-westerse migratieachtergrond, maar over de sociaal-maatschappelijke status van de ouders. Dat is meer dan alleen de sociaaleconomische status.

Hierdoor ontbreekt het de jongeren en kinderen niet alleen aan geld, maar ook aan relaties en netwerken, culturele input, kennis, vaardigheden, opleiding en beheersing van de Nederlandse taal. De mate waarin je dat hebt of de toegang die je daartoe hebt, bepaalt je status. De vraag in hoeverre een school kan bijdragen aan het verkrijgen van deze status bepaalt gelijkheid van kansen. Het antwoord is faciliteren, faciliteren, faciliteren. ●



Liz Rutgers is jarenlang werkzaam geweest in het basisonderwijs en ondervond daar de noodzaak om extra aandacht te geven aan hoogbegaafdheid. Ze

heeft toen de overstap gemaakt naar Novilo, waar ze de hoogbegaafdenbegeleiding van basisscholen en voltijd hoogbegaafdenonderwijs in kaart bracht en aangaf welke volgende stap zou kunnen worden gemaakt. De laatste jaren werkt ze als researcher bij Novilo en schreef ze het rapport waar dit artikel op gebaseerd is.